Spis treści

Od autora 5

Część I
Wprowadzenie: Antropolog jako wizytator nędzy

Antropologiczne przesunięcie perspektywy

„Kultura nędzy" 9
Kultura, zależność, transformacja 13
Hermeneutyka i antropologia (kultura ubóstwa jako kultura pełnoprawna) 17

W stronę metody

Maurice Merleau-Ponty – „święty patron" niniejszej etnografii 23
Metoda: (nie)wiedza etnograficzna 33
Etnografia przed-tekstowa 37

Najdotkliwsza strona polskiej transformacji: pole badawcze

„Nowa bieda" 46
Potransformacyjna degradacja społeczna 50
Postsocjalizm: historia i doświadczenie 53
Badane zjawiska 58
Badania terenowe 60

Część II
Okolice Szydłowca i Przysuchy (przedgórze świętokrzyskie, Radomszczyzna)

Świat pełen przeciwności

Bezrobocie i rolnicza recesja 65
Wspólnota bezrobocia: unieruchomienie, prace dorywcze, „tragedia zarastania" 71

Znieruchomiałe sady, znieruchomiałe pola: niepowodzenie 78
Zależność i nieodwracalność: uwaga wobec świata 82
Ekologia drugiego stopnia 92

Nowe oblicze bezrobotnych wsi

Zbieracze dzikich ziół, runa leśnego, zbieracze jedliny 98
„Nowa ekologia": przemienność otoczenia 102
Gromadzenie, przerabianie, przejściowość 110
„Kultura przetrwania" 119

Część III

Wałbrzych – Boguszów-Gorce

Od destrukcji do „pustej" komunikacji: likwidacja węglowego zagłębia

Miasto i kopalnie 125
Pełna ambiwalencji historia wałbrzyskiego zagłębia 132
Doświadczenie i likwidacja: destrukcja – miasto – ciało 139
Jak można mówić o likwidacji? (Auto)agresja – dialog – społeczna niemota 145
Wstyd uzewnętrzniony: pusta komunikacja i wewnętrzne widowiska 149
Wobec pogórniczej rzeczywistości (1) 154
Skargi – oskarżenia – triumf 161

Świat poddany działaniu

Biedaszyby, kopacze, umiejętności: aktywna wiedza ciała 165
Rytm, żarty, anegdoty: „prześmiewanie świata" 173
Prawo i bezprawie: wewnętrzne widowiska 178
Drugi obieg: ułatwienia i zaradności 185
„Wewnętrzny obrót" i rozdrobnienie transakcji 194
Dom-oikos: wewnętrzna cyrkulacja 201

Kopalnie na wolności

Urządzenia „na własną rękę" 206
Działanie i efektywność ręcznej pracy: zasoby i złoża 211
Rozbiórka – zbieractwo – przedmioty 216
Rzeczy 225
Pamięć 230
Wobec pogórniczej rzeczywistości (2) 235

Część IV

Pogranicza odkrywki Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów"

Kopalnia-elektrownia. Antropologiczne laboratorium

Doskonała równowaga, gwałtowna modernizacja 246
Sprawcza alienacja i panowanie nad środowiskiem 250
Margines wielkiego przemysłu – marginalizacje, wykluczenia 256
Kopalnia: *orbis exterior* 262
Przemoc, wina, ofiara budowlana 270
Konsekwencje „nadmiaru": metafory eksploatacji 275

Kopalnia: orbis interior

Postacie, rodziny, środki utrzymania 280
Samowystarczalność, sub-zystencja: nagromadzenie i przetwarzanie dóbr 284
Łowiectwo i zbieractwo 292
Wacław Okoński – tropiciel (*Stalker*). *Orbis interior* 304
Dobra i trofea: łowiecko-zbieracka egzystencja na krawędzi kopalni 310

Zapisy

Gabinety osobliwości, zbierackie muzea 318
„Teatr pamięci": przeróbki, przedmioty, zbiory 326
„Wiedza konkretu": wpisy, dzienniki, zliczenia 334
Łowcy i zbieracze – praktycy niemocy 344

Część V
Zakończenie

„Badanie rzeczywistości" 357
Konsekwencje 363
Poza antropologię 368

Przypisy 373
Bibliografia 403
Materiały wykorzystane w pracy 433
Indeks osób 441
Podziękowania 446